

*O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
YOSHLAR SIYOSATI VA SPORT VAZIRLIGI*

*JISMONIY TARBIYA VA SPORT BO‘YICHA MUTAXASSISLARNI
QAYTA TAYYORLASH VA MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI
FARG‘ONA FILIALI*

“JISMONIY TARBIYADA XORIJIY TAJRIBALAR”

MODULI

2-amaliy mashg‘ulot

*Rivojlangan xorijiy davlatlarda
jismoniy tarbiya va sport ta’limi tizimi
hamda uning o‘ziga xos xususiyatlari.*

O‘qituvchi: Kuzibayev Rustamjon Abdulxayevich

REJA:

Professional sportni tashkil etishda rivojlangan davlatlar tajribasi.

Xorijiy davlatlarda ommaviy sportni tashkil etish tamoyillari

Professional sportni tashkil etishda rivojlangan davlatlar tajribasi.

Jismoniy tarbiya va sport ta'limining rivojlantirishning mazmuni va mohiyatining ahamiyati hamda professional sport, bu sportga yangicha, ya'ni innovatsion yondashuvni talab qiluvchi, oliy sport mahorati jarayonlari bo'lib, kasbiy yo'nalishga qaratilgan yuksak natijali sport turi hisoblanadi.

Professional sport

Ota-onalar nimalarni bilishlari kerak!

Tibbiy mezonlarga ko‘ra sport bilan shug‘ullanish vaqti va yosh sportchilarni seksiyalarga murabbiylar jalb qilishlari juda farq qiladi.

Ko‘pincha, professional sportchilarni tarbiyalash uchun ular barcha tibbiy standartlarni e‘tiborsiz qoldiradilar. Shunday qilib, gimnastika, figurali uchish, akrobatika va boshqa ko‘plab bo‘limlar deyarli uch yoshdan boshlab bolalarni jalb qiladi, shu bilan birga bunday sport turlari uchun maqbul minimal vaqt 6-7 yosh to‘g‘ri keladi.

Bolalar itoatkor va moslashuvchan, xavf va qiyinchiliklardan qo‘rqmaydilar, xavfli mashqlarni osongina bajarishadi.

Shuning uchun ota-onalar bunday sport turlari bolalarga qanday ta‘sir qilishi, sog‘ligi uchun muammolar olib kelishi haqida o‘ylashlari kerak. Oddiy sport bo‘limlari, uchun umumiy rivojlanish va sog‘lomlashtirish, o‘yin asosida o‘z faoliyatini qurish, va faqat bu 7-8 yoshgacha hosdir.

Professional bo‘limlar "kattalar", qattiq va ko‘p soatlik mashg‘ulotlar, og‘ir jarohatlar va qattiq tartib-intizom, jamoaviy ruh, og‘ir mashaqqatli jismoniy faoliyatni tushunishlari kerak.

Professional sportda muammolar

Jismoniy salomatlik, shuningdek, aqliy, asab tizimi bolalarda juda zaif va qat'iy intizom va qat'iylik, jamoaning ehtiyojlari uchun individuallikni bostirish ko'pincha psixologik jarohatlarga olib kelishi mumkin.

Bu esa bolalarning o'ziga xos "zombifikasiyasi"ga olib kelishi mumkin. Faqat o'z jamoasi va sport turidan tashqari, ularni boshqa hech narsa qiziqitirmaydi, ularda faqat bitta maqsad bo'ladi: terlash, qon va ko'z yoshlar orqali natijaga erishishdir. Kelajakda bunday psixologik munosabatlar bolalar ruhiyatiga salbiy ta'sir qiladi va ruhiyati tengdoshlari bilan muloqotda muammolarga olib keladi.

Hozirgi vaqtda «innovatsiya» tushunchasi juda keng qoʻllanilmoqda.

Innovatsiya soʻzi inglizcha soʻz boʻlib, innovatsion yangilik kiritish degan maʼnoni bildiradi, yaʼni tizim ichki tuzilishini oʻzgartirish, deb taʼriflanadi. Innovatsiya amaliyot va nazariyaning muhim qismi boʻlib, ijtimoiy-madaniy obʼyekt sifatlarini yaxshilashga yoʻnaltirilgan ijtimoiy subʼyektlarning harakat tizimidir.

Innovatsiyalar dolzarb, muhim ahamiyatga ega boʻlib, bir tizimda shakllangan yangicha yondashuvlardir. Ular tashabbuslar va yangiliklar asosida tugʻilib, taʼlim mazmunini rivojlantirish uchun istiqbolli boʻladi. Shuningdek, taʼlim tizimi rivojiga ijobiy taʼsir koʻrsatadi.

Innovatsiya – maʼlum bir faoliyat maydonidagi yoki ishlab chiqarishdagi texnologiya, shakl va uslublar, muammoni yechish uchun yangicha yondashuv yoki yangi texnologik jarayonni qoʻllash, oldingidan ancha muvaffaqiyatga erishishiga olib keladigan natijadir.

Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayonda o'qituvchi va talaba faoliyatiga yangilik, o'zgartirishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda interfaol metodlardan foydalanishni taqozo etadi.

Jahon ta'lim tajribasida differensial va integratsiyalashgan ta'lim masalalari, jahon ta'lim taraqqiyotining asosiy yo'nalishlari, differensial va integratsion ta'lim mazmun mohiyati pedagogik muammo sifatida o'rganiladi.

Modulli o'qitish - ta'limning istiqbolli tizimlaridan biri hisoblanadi, chunki u ta'lim oluvchilarning bilim olish imkoniyatlarini va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish tizimiga eng yaxshi moslashgan jarayondir.

An'anaviy ta'limda

o'quv maqsadlari pedagog faoliyati orqali ifodalangan, ya'ni bilim berishga yo'naltirilgan bo'lsa, **modulli o'qitishda** ta'lim oluvchilar faoliyati orqali ifodalanib, kasbiy faoliyatga yo'naltirilgan bo'ladi.

Masalan, AQSh uchun xarakter maksimal daromad olish bo'lsa, professional sport o'ziga xos biznes sohasi hisoblanadi.

Sport faoliyati va uning natijalari foyda olish vositasidir.

Oxirgi o'rinni egallagan jamoa quyi ligaga o'tmaydi.

Liga tarkibidagi o'zgarish, klubni sotish yoki sotib olish yoki ligaga kirishga katta badal to'laydi. Bu yondashuv **“Amerika tajribasi”** deb ataladi.

Jismoniy madaniyat va sport Amerika xalqi madaniyati va hayotining ajralmas qismiga aylangan;

AQShda sport dam olish va o'yin-kulguning eng ommaviy turidir.

Sport millionlab amerikaliklarni ishtirokchi, yoki tomoshabin sifatida o'ziga jalb etadi;

O'quv reja dasturlar asosidagi akademik mashg'ulotlardan tashqari maktab sportiga ham katta etibor beriladi. Ushbu ishlarni maktab sport klublari yoki ota-onalar qo'mitalari boshchiligidagi tashabbuskor guruhlar tomonidan amalga oshiriladi.

AQSh mamlakatida 25 000 dan ortiq klublar bo'lib, ushbu klublar mamlakatning barcha maktablarida tashkil etilgan;

Chet davlatlarning aksariyat qismida boshqa atamalar qoʻllaniladi

“**fitness**” - jismoniy tayyorgarlik, jismoniy tarbiya, jismoniy dam olish, jismoniy tiklanish.

Fransuzcha “de sporte” (oʻyin-kulgi) soʻzidan kelib chiqqan “sport” soʻzi musobaqalardagi natijalarni taqqoslash, natijalar bilan bogʻliq boʻlgan turli xil sport tadbirlarini anglatadi.

AQShda quyidagi sport turlari ajralib turadi: tayanch sport, yoki Yevropada “**sport hamma uchun**” deb nomlangan;

Chet elda “**ommaviy sport**” iborasi kam ishlatiladi.

Ushbu sport turiga odatda “**sport hamma uchun**” yoki “**dam olish sporti**” atamalari qoʻllaniladi.

Xorijiy davlatlarda ommaviy sportni tashkil etish tamoyillari.

Biz mashg'ulotimizda jismoniy tarbiya va sport ta'limi to'g'risida fikr yuritgan edik.

Sport ta'limi har bir mamlakat aholisi uchun zarur va o'z navbatida ommaviy sport ta'limi darajasiga qarab sport maydonlarida katta muvaffaqiyatlarga erishadilar.

Ayniqsa olimpiyada o'yinlarida, AQSh, Xitoy, Rossiya, Angliya, Yaponiya kabi mamlakatlar ommaviy sportni rivojlantirish orqali nufuzli musobaqalarda yetakchilikni qo'lga kiritganligi AQSh mamlakatida ommaviy sport ta'limining rivojlanishiga olib keldi.

Yevropa professional sporti
boshqaruvi tahlili shuni
ko'rsatadiki, jamoa rahbarlari va
menejerlarining musobaqani
tashkil etish tizimida yuzaga
kelgan vaziyatni yengib o'tadi.

Iqtisodiy natijalarga erishish istagi
ko'plab klublarni o'z
imkoniyatlaridan tashqarida
boshqarishga majbur qiladi bu
ko'pincha ziddiyatli oqibatlarga olib
keladi.

Yevropa modeliga intilayotgan sport jamoalari o'rtasidagi raqobatga, asosan kuchli sportchilarni qo'lga kiritish uchun moliyaviy imkoniyatlarga asoslanadi.

Ushbu holat ertami-kechmi, qoida tariqasida, yildan-yilga musobaqalarda sovrinlarni yutib oladigan 2, 3 super klublarni paydo bo'lishiga olib keladi.

Yaponiyada xalq salomatligi-milliy g'oyaning bir qismi hisoblanib, yosh avlodning jismoniy tarbiyasiga katta e'tibor beradi.

Jismoniy madaniyat o'qituvchisi kasbi – yuqori haq to'lanadigan kasblardan biri bo'lib hisoblanadi, uning bir oylik maoshi yirik zavod direktori oylik maoshi bilan tengdir.

Agar maktabda 8-10 tagacha sport turlaridan mashg'ulotlar o'tkazilsa, har bir sport turi uchun alohida o'qituvchi-murabbiy-instruktor mas'ul etib tayinlanadi.

Yaponiyaning jismoniy tayyorgarlik bo'yicha o'qituvchilari yuksak mahorat egalari bo'lishib, tibbiyot fanidan ham ma'lumotga ega bo'ladi.

Bunday o‘qituvchi-ham murabbiy, ham ustoz, ham shifokor va ham ruhshunos hisoblanadi.

Agar 1-sinf o‘quvchisi salomatligida muammolar sezilsa, jismoniy tarbiya o‘qituvchisi uni maxsus mashqlarni, uning ovqatlanish tizimini va shunaqangi hayot tarzini tanlaydiki, toki o‘quvchi maktabni sog‘ligi mustahkam inson bo‘lib maktabni bitirishi uchun harakat qiladi.

Bundan tashqari ta’limning oxirida har bir yapon o‘quvchi yigit va qizi, u yoki bu sport turi bo‘yicha professionallarga aylanishadi.

Boshlang'ich maktabda

1-6 sinflar, 6-12 yoshdagi bolalar haftasiga 3 soatdan kam bo'lmagan jismoniy madaniyat va sport mashg'ulotlari mavjud.

Boshlang'ich maktab dasturida: umumiy jismoniy tayyorgarlik, gimnastika, yengil atletika, suzish, to'p bilan o'ynaladigan o'yinlar, sport o'yinlari, raqslar, sog'lom turmush tarzi malakalarini shakllantirish tadbirlari yo'lga qo'yilgan.

Majburiy mashg'ulotlar qatorida 40 foiz Yaponiyaning boshlang'ich maktablarida darsdan tashqari mashg'ulotlarning haftasiga 5 soat qo'shimcha dasturi sport klublarida o'tilishi nazarda tutilgan. Bundan tashqari **sport o'yinlari kuni, suzish havaskorlari kuni, jismoniy sog'lomlashtiruvchi ekskursiyalar, maktab sport musobaqalari** o'tkaziladi.

60 foizga yaqin oʻrta maktab
oʻquvchilari sport klublarida haftasiga
8 soat mobaynida turli sport klublarida
shugʻullanishadi.
Bu esa bolalarning sport natijalariga
erishishlariga zamin yaratadi.

***E'TIBORINGIZ
UCHUN
RAHMAT!***